

SELETUSKIRI
maeluministri määruse „LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023–2027
ettevalmistamise toetus“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Maaeluministri määrus „LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023–2027 ettevalmistamise toetus“ (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) § 67 lõike 2 alusel.

LEADERi toetusprogramm sai Euroopa Komisjoni algatusena alguse 1991. aastal. Tänapäevaks on läbitud neli toetusperioodi: LEADER I, LEADER II, LEADER+ ja aastatel 2007–2013 LEADER-meede. Eestis sai LEADER alguse 2000-ndate alguses. LEADERi üks peamine eelis riiklike lähenemistega võrreldes on otsustustasandi kohalikule elanikule lähemale toomine ning piirkondlike eripärade (võimalused) parem arvestamine.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/2220¹ (edaspidi *üleminekumäärus*) artikli 1 lõike 1 kohaselt pikendati Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) toetatavate programmide puhul Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013² (edaspidi *ühissätete määrus*) artikli 26 lõikes 1 sätestatud 1. jaanuarist 2014 kuni 31. detsembrini 2020 kestvat ajavahemikku kuni 31. detsembrini 2022. See tähendab, et praegune Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) ühise põllumajanduspoliitika programmiperiood 2014–2020 pikenes kahe aasta võrra ning seega pikendati ka „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ (edaspidi *arengukava*), mille alusel seda LEADERi kohaliku arengu strateegiate (edaspidi *strateegia*) ettevalmistamise toetust antakse, kahe aasta võrra.

Arvestades, et käesolev LEADERi viies programmiperiood 2014–2020 ning selle üleminekuaastad 2021 ja 2022 on peagi lõppemas, siis tuleneb eelnõu väljatöötamise vajadus programmiperioodide vahetusest eesmärgiga toetada strateegiate ettevalmistamist uue programmiperioodi 2023–2027 jaoks. Samas on ka praegu, üleminekuaastatel olnud kohalikel tegevusrühmadel võimalik uuendada enda olemasolevaid strateegiaid.

Uue perioodi strateegiate ettevalmistamise toetuse andmiseks on EL kehtestanud kaks õiguslikku alust:

1) üleminekumääruse artikli 4 kohaselt võib pikendatud programmide (EAFRD toetatav programm 01.01.2014–31.12.2020 pikenes kuni 31.12.2022) puhul EAFRD toetada sellise suutlikkuse suurendamise ja selliste ettevalmistavate meetmete kulude kandmist, mis toetavad kogukonna juhitud kohaliku arengu strateegia kavandamist ja tulevast rakendamist uue õigusraamistikuga alusel;

2) nimetatud uueks õigusraamistikuks on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060³ (edaspidi *uus ühissätete määrus*) artikli 34 lõike 1 punkt a, mille kohaselt tagab

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2020/2220, millega kehtestatakse teatavad üleminekusätted Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) ja Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) toetuse kohta 2021. ja 2022. aastal ning muudetakse määrusi (EL) nr 1305/2013, (EL) nr 1306/2013 ning (EL) nr 1307/2013 seoses 2021. ja 2022. aastal eraldatavate vahendite ja nende määruste kohaldamisega ning määrust (EL) nr 1308/2013 seoses 2021. ja 2022. aastal eraldatavate vahendite ja sellise toetuse jaotamisega (ELT L 437, 28.12.2020, lk 1–29).

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnustatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320–469).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi,

liikmesriik, et fondidest saadav toetus kogukonna juhitud kohalikule arengule hõlmab suutlikkuse suurendamise meetmeid ja ettevalmistavaid meetmeid, mis toetavad strateegia kavandamist ja tulevast rakendamist.

Eelnõu kohaselt esitavad kohalikud tegevusrühmad oma väljatöötatud strateegiad Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametile (edaspidi *PRIA*) hiljemalt 31. märtsiks 2023, mis loob omakorda võimaluse uue perioodi strateegiate rakendamiseks võimalikult varsti. Samas reguleerib see eelnõu üksnes strateegia ettevalmistamise tegevuste toetamist, kuid mitte veel strateegia rakendamise tegevuste toetamist. Seega ei reguleeri eelnõu veel ka strateegiate heakskiitmise protsessi Maaeluministeeriumi poolt – strateegiate heakskiitmine reguleeritakse uue programmiperioodi ELÜPSiga, mille alusel kehtestatakse strateegia rakendamiseks antav toetus eraldiseisva maaeluministri määrusega. Uue ühissätete määruse artikli 34 lõike 2 kohaselt peab strateegia ettevalmistav toetus olema kättesaadav olenemata sellest, kas strateegia edaspidi rahastamiseks välja valitakse või mitte.

Strateegia ettevalmistamise toetus suurendab elanike võimalust osaleda ühiskonnaelus ja seda mõjutada ning kohaliku tasandi positsiooni ja osalust kohaliku arengu kavandamises ja poliitika kujundamises. Eelnõuga mõjutatakse elanike ühiskondlikku aktiivsust eelkõige vabatahtliku tegevuse kaudu, kuna strateegiate koostamise protsessi on oodatud osalema kõik huvitatud pooled – avalik, era- ja vabaühenduse sektor –, kes soovivad kaasa rääkida oma piirkonna arengu strateegilises planeerimises.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Maaeluministeeriumi maaelupoliitika ja analüüsi osakonna peaspetsialist Maarja Männiste (625 6514, maarja.manniste@agri.ee) ning sama osakonna nõunik Taavi Kurvits (625 6526, taavi.kurvits@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi eelnõule on teinud Maaeluministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Helen Palginõmm (625 6260, helen.palginomm@agri.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Maaeluministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Laura Ojava (625 6523, laura.ojava@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu § 1 sätestab määruse reguleerimisala.

Eelnõu eesmärk on võimaldada kohalikel tegevusrühmadel taotleda toetust uue perioodi strateegiate ettevalmistamiseks. Selleks kehtestatakse määrusega „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ (edaspidi *arengukava*) meetme 19 „Toetus LEADERi kohalikule arengule“ allmeetme 19.1 „Kohaliku arengu strateegiate ettevalmistamine“ raames antava strateegia 2023–2027 ettevalmistamise toetuse (edaspidi *toetus*) andmise ja kasutamise tingimused ning kord. Täpsemalt kehtestatakse eelnõuga nõuded kohalikust tegevusrühmast taotlejale, toetatavad tegevused, toetuse suurus, taotlusele esitatavad nõuded, taotluse esitamise ja taotluse menetlemise tingimused ning kord, taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise kord, kohalikust tegevusrühmast toetuse saaja kohustused ning toetuse maksmise tingimused ja kord.

Eelnõu § 2 sätestab nõuded kohalikule tegevusrühmale kui toetuse taotlejale.

Lõike 1 kohaselt võib toetust taotleda selline mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on suunatud kohaliku elu arendamisele ning kes vastab § 2 lõigetes 2–11 ja maaeluministri 23. oktoobri 2015. a määruse nr 11 „Kohaliku tegevusgrupi toetus ja LEADER-projektitoetus“ (edaspidi *määrus nr 11*) § 2 lõike 2 punktides 1–5 ja § 4 lõigetes 5–7 sätestatud nõuetele (edaspidi *kohalik tegevusrühm*).

Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021 2021, lk 159–706).

Eelnevatel ja praegusel programmiperioodidel on mittetulundusühinguid, kes strateegiaid ette valmistavad ja rakendavad, nimetatud kohalikeks tegevusgruppideks. Nüüd on kohaliku tegevusgrupi asemel kasutatud terminit „kohalik tegevusrühm“, mis on kooskõlas uue ühissätete määruse artiklis 33 ja ühissätete määruse artiklis 34 sätestatud ingliskeelse termini *local action group* eestipärase tõlkega.

Toetust saab taotleda ka selline kohalik tegevusrühm, kes ei ole strateegiat rakendanud määruse nr 11 alusel.

Lõike 2 kohaselt peab kohalik tegevusrühm teavitama oma tegevuspiirkonna elanikke enda plaanist alustada uue strateegia ettevalmistamist ehk taotluse esitamise kavatsusest. Nõude eesmärk on anda tegevuspiirkonna elanikele võimalus strateegia koostamise protsessis aktiivselt osaleda ja kaasa rääkida. Teave tuleb edastada tegevuspiirkonna inimestele kättesaadavas väljaandes, näiteks maakonnalehes, ja kohaliku tegevusrühma veebilehel vähemalt kaks nädalat enne taotluste vastuvõtu tähtaja (taotlusvooru) algust.

Lõikes 3 määratletakse kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkond. Määruse nr 11 alusel kehtestatud tegevuspiirkonna määratlusega võrreldes kujuneb tegevuspiirkond nüüd veidi teistsugustel alustel. Nimelt määruse nr 11 kohaselt on tegevuspiirkond selline territoorium, mis vastab kohaliku tegevusrühma liikmeks olevate valdade, sealhulgas vallasiseste linnade, ja kuni 4000 elanikuga linnade territooriumile ning see võib vastata ka arengukava peatükis 8.1 nimetatud LEADERi tegevuspiirkonna määratlusele. Nüüd loetakse tegevuspiirkonnaks kohaliku tegevusrühma liikmeks olevate selliste valdade, sh vallasiseste linnade, ja selliste linnade territoorium, mis asuvad maalises ja väikelinnalises asustuspiirkonnas. Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 6 lõigete 1 ja 2 kohaselt jagunevad vald ja linn asustusüksusteks ning asustusüksused on asulad, milleks omakorda on linnad, külad, alevikud ja alevid.

Asustuspiirkonnad jagunevad maaliseks, väikelinnaliseks ja linnaliseks asustusüksuste kaupa, mis määratakse kindlaks, lähtudes järgmistest näitajatest:

- 1) maaline asustuspiirkond on selline, kus rahvastiku tihedus on väiksem kui 200 elanikku ruutkilomeetril või kui tihedama asustusega piirkondade rahvaarv on alla 5000 elaniku;
- 2) väikelinnaline asustuspiirkond on selline, kus suurem osa elanikest elavad piirkonnas, kus rahvastiku tihedus on suurem kui 200 elanikku ruutkilomeetril ja väiksem kui 1000 elanikku ruutkilomeetril ning rahvaarv sellise tihedusega klastris on suurem kui 5000 inimest;
- 3) linnaline asustuspiirkond on selline, kus suurem osa elanikest elavad piirkondades, kus rahvastiku tihedus on suurem kui 1000 elanikku ruutkilomeetril ja rahvaarv sellise tihedusega klastris on suurem kui 5000 inimest.

Asustuspiirkonna määramise aluseks on võetud Statistikaameti meetodika⁴.

Lõiked 4–7 sätestavad nõuded tegevuspiirkonnale.

Tegevuspiirkonna elanike arv peab jääma vahemikku 10 000 kuni 150 000. Tegevuspiirkonna elanike arvu kindlakstegemisel lähtutakse Statistikaameti avaldatud vastavatest andmetest toetuse taotlemise päevale eelnenud aasta 1. jaanuari seisuga, mis tähendab siin 1. jaanuari 2021. a seisuga, sest Statistikaamet uuendab andmeid igal aastal maikuuks. Statistikaameti avaldatud andmed asustusüksuste elanike arvu ning pindala kohta on kättesaadavad Maaeluministeeriumi veebilehel⁵.

Tegevuspiirkonna elanike arvu suurus on lubatud põhjendatud erandid, arvestades kohaliku tegevusrühma saarelisust, kultuurilis-etnilist eripära või tegevuspiirkonna asustustihedust alla

⁴ Kättesaadav aadressil https://metaweb.stat.ee/get_classificator_file.htm?id=4601614&siteLanguage=ee.

⁵ Kättesaadav aadressil <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/maaettevotlus-ja-maaelu/leader>.

kümne elaniku ruutkilomeetril, kuna maalises asustuspiirkonnas on elanike arv keskmiselt või vähem kui 9,5 elanikku ruutkilomeetril.

Tegevuspiirkond moodustatakse samast geograafilisest piirkonnast pärit valdade ja linnade territooriumidest, kel on ühised majanduslikud, kultuurilised ja sotsiaalsed huvid. Ühiste huvide all mõeldakse eelkõige seda, et tegevuspiirkonna elanikud, ettevõtjad ja kodanikuühiskonna esindajad tarbivad ning osutavad igapäevaeluks vajalikke teenuseid ja tegevusi või on muul moel omavahel tihedalt seotud ning soovivad enda tegevuspiirkonda ühistel suundadel arendada.

Samuti on eelnõuga kehtestatud kohaliku tegevusrühma liikmesusele seni kehtivatest veidi teistsugused nõuded.

Nimelt peab määruse nr 11 kohaselt olema kohaliku tegevusrühma liikmeteks vähemalt kolm kohaliku omavalitsuse üksust ning kohaliku omavalitsuse üksus võib kuuluda üksnes ühte kohalikku tegevusrühma, välja arvatud haldusreformi erandid. Eelnõu § 2 lõike 8 kohaselt peab aga kohaliku tegevusrühma liikmeteks olema vähemalt kaks kohaliku omavalitsuse üksust, kusjuures kohaliku omavalitsuse üksus võib põhjendatud juhtudel kuuluda samal ajal mitmesse kohalikku tegevusrühma. Tegevuspiirkond kattub kohaliku tegevusrühma liikmeks oleva kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumiga, välja arvatud juhul, kui kohaliku omavalitsuse üksus kuulub samal ajal mitmesse kohalikku tegevusrühma. Sellisel juhul peab kohalik tegevusrühm tagama, et tema tegevuspiirkond ei kattuks ei tervikuna ega osaliselt teise toetust taotleva kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkonnaga. See tähendab seda, et olukorras, kus kohaliku omavalitsuse üksus on samal ajal mitme kohaliku tegevusrühma liige, peab otsustama, kuidas jagada linnad, külad, alevikud ja alevid selliselt, et need ei langeks kokku mitme tegevuspiirkonna alaga ei tervikuna ega osaliselt. Seega peavad selle nõude täitmise tagamiseks kohalikud tegevusrühmad omavahel kokku leppima, millised asustusüksused just nende tegevuspiirkonda kuuluma hakkavad. Sätte eesmärk on vältida olukorda, kus ühe tegevuspiirkonna ettevõtjad või kodanikuühiskonna esindajad saavad korraga kuuluda mitmesse kohalikku tegevusrühma, kes toetust taotlevad. Täpsemalt moodustub tegevuspiirkond üksteisega külgnevatest kohalike omavalitsuse üksuste terviklikust või osalisest territooriumist. Külgnema ei pea juhul, kui kohaliku omavalitsuse üksuseid ühendab veepiir või kui külgnemise nõuet ei ole võimalik täita seetõttu, et kohaliku omavalitsuse üksuste vahele jääb selline asustusüksus, mis on tegevuspiirkonnast välja jäetud. Juhul kui toetust taotleb selline kohalik tegevusrühm, kes juba praegu rakendab strateegiat määruse nr 11 alusel, siis tema selle toetuse alusel uue perioodi strateegia tegevuspiirkond võib osaliselt või tervikuna kattuda tema praegu rakendatava strateegia tegevuspiirkonnaga. Samuti on lubatud tegevuspiirkonna kattuvused sellise piirkonnaga, kus kogukonna juhitud kohalikku arengut toetatakse mõnest teisest fondist ning strateegiaid kavandavad või rakendavad teised rühmitused, näiteks Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist või Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondist toetust saava kohaliku algatusrühma või kohaliku tegevusrühma kalanduspiirkonnaga.

Lõige 8 sätestab nõuded kohaliku tegevusrühma liikmesuse kohta. Kohaliku tegevusrühma liikmeteks peab olema vähemalt kaks kohaliku omavalitsuse üksust, välja arvatud saarelisuse erisuse korral. Iga liikmeks oleva kohaliku omavalitsuse üksuse kohta peab sama kohaliku tegevusrühma liikmeks olema vähemalt üks samal kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil tegutsev äriühing või füüsilisest isikust ettevõtja ja mittetulundusühing või sihtasutus. Kohaliku omavalitsuse üksus võib üksnes põhjendatud juhtudel kuuluda samal ajal mitmesse kohalikku tegevusrühma. Kuigi haldusreformi tulemusel liideti mitmed kohaliku omavalitsuse üksused, siis nende territooriumide sotsiaalsed, majanduslikud ja kultuurilised arengud ning teenused võivad olla endiselt erinevad. Säilitades paindlikkuse, on võimalus kuuluda mitmesse kohalikku tegevusrühma eeldusel, et see on põhjendatud. Põhjendatud juhuks saab lugeda näiteks seda, kui vallasiseselt on moodustatud iseseisvalt tegutsevad osavallad, ühe territooriumi teenused on tihedalt seotud teise territooriumiga, territooriumidel on ajalooline või kultuuriline seos vms.

Lõiked 9–11 sätestavad nõuded kohaliku tegevusrühma otsuste tegemisele.

Toetusega seotud otsuse võtab vastu kohaliku tegevusrühma üldkoosolek, juhatus või põhikirjas ettenähtud muu organ. Kui määruses on sätestatud teisiti ning sätestatud, et otsuse võtab vastu vaid konkreetne organ, siis tuleb lähtuda sellest. Näiteks, kui asjakohase otsuse võib vastu võtta ainult üldkoosolek (§ 3 lõikes 1 sätestatud strateegia ettevalmistamise tegevuskava ja § 3 lõikes 6 sätestatud strateegia), siis ei saa otsustamist anda juhatusesele või muule organile. Lisaks peab silmas pidama, et juhatuse ja muu organi liikmed peavad olema esindatud nii, et kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus on alla 50%. Nõue tuleb ühissätete määruse artikli 34 lõike 3 punktist b. Ühissätete määruse artikli 32 lõike 2 punkti b kohaselt ei tohi kohaliku tegevusrühma otsustustasanditel ükski huvirühm omada üle 49% hääleõigusest. Ka uue ühissätete määruse artikli 33 lõike 3 punkti b kohaselt peavad kohalikud tegevusrühmad tagama selle, et välditakse huvide konflikte ja tagatakse, et valikuga seotud otsuseid ei kontrolli vaid üks huvirühm. Kohaliku tegevusrühma liikmed, kes vastavad justiitsministri 28. detsembri 2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“ lisas 16 „Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator (EMTAK)“ nimetatud samale viienda taseme koodile, loetakse ühte huvirühma kuuluvaks. Selleks märgib kohalik tegevusrühm kõikidele üld- ja juhatuse koosolekute registreerimislehtedele osalevate liikmete EMTAKi koodi ning jälgib, et ühelgi huvirühmal ei oleks tema liikmete hääleõigus esindatud üle 49%.

Lisaks eelnimetatud nõuetele peab kohalik tegevusrühm vastama ka määruse nr 11 § 2 lõike 2 punktides 1–5, välja arvatud sissejuhatav lauseosa (vastama ei pea kohaliku tegevusgrupi toetuse saamiseks) ja § 4 lõigetes 5–7 sätestatud järgmistele nõuetele:

- 1) tähtajaliselt asutatud kohaliku tegevusrühma puhul ei ole see tähtaeg lühem kui viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest. Nimetatud nõue on oluline, et tagada kohaliku tegevusrühma pikaajaline jätkusuutlikkus;
- 2) tal ei ole riikliku maksu võlga või tema riikliku maksu võla tasumine on ajatatud ning maksuvõla tasumise ajatamise korral on maksuvõlg, mille tasumise tähtaeg on möödunud, tasutud ettenähtud summas. Sätte eesmärk on tagada, et toetust saavad vaid sellised kohalikud tegevusrühmad, kes on oma kohustused riigi ees täitnud;
- 3) ta ei ole saanud ega taotle samal ajal sama kulu kohta toetust riigieelarvelistest, ELi või muudest välisvahenditest ega muud tagastamatut riigiabi. Piirangu eesmärk on vältida ühe ja sama tegevuse topeltrahastamist erinevate arengukavade alusel antavate toetuste või struktuurifondide vahenditest saadud abi või toetuste või muude toetuste kaudu. Nõue tuleb ühissätete määruse artikli 65 lõikest 11 ja artiklist 30;
- 4) ta on varem riigieelarvelistest või muudest ELi või välisvahenditest saadud ja tagasimaksmisele kuulunud summa tähtajal tagasi maksnud või toetuse tagasimaksmise ajatamise korral tagasimaksed tasunud ettenähtud summas. Selle nõude eesmärk on maandada riigile lisanduvate rahaliste kohustuste (rikkumiste tagasimaksed) tekkimise riski ning tagada vahendite kasutamise sihtotstarbelisus ja jätkusuutlikkuse suurendamine;
- 5) tema suhtes ei ole algatatud likvideerimismenetlust ega kohtuotsusega välja kuulutatud pankrotti. Pankrotiseaduse § 1 lõike 3 alusel on juriidilisest isikust võlgnik maksejõuetu siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. PRIA kontrollib kohaliku tegevusrühma suhtes võimaliku algatatud likvideerimismenetluse või väljakuulutatud pankroti teate olemasolu ametlikust väljaandest Ametlikud Teadaanded;
- 6) kohaliku tegevusrühma põhikirjas on muu hulgas ette nähtud tema avatus uute liikmete vastuvõtmisele ja liikmete nimekirja avalikkus. Põhikirjas peab olema sätestatud, et liikmeskond on avalik ja avatud uute liikmete vastuvõtmisele;
- 7) kohaliku tegevusrühma liikmeks võib olla isik, kes vastab tema põhikirjas liikmele kehtestatud nõuetele. Kui kohalik tegevusrühm peab põhjendatuks seada tingimusi isikutele, kes soovivad astuda tema liikmeteks, siis peab see tingimuslikkus välja tulema põhikirjast koos sätetega selle kohta, kes otsustab, kas konkreetne isik võetakse liikmeks või mitte. Kui vastavad tingimused on

põhikirjas kehtestatud, siis ei tohi nendest tingimustest liikmeks vastuvõtmisel kõrvale kalduda. Oluline on, et liikmeks vastuvõtmise nõuded on mõistlikud;

8) kui kohaliku tegevusrühma põhikirjas ei ole ette nähtud nõudeid tema liikmeks vastuvõtmise kohta, võetakse kohaliku tegevusrühma liikmeks kõik tema liikmeks vastuvõtmise avalduse esitanud isikud. Liikmete vastuvõtmisel tuleb juhinduda § 2 lõikest 8, mille kohaselt on kohaliku tegevusrühma liikmeteks vähemalt äriühing või füüsilisest isikust ettevõtja või vähemalt muud selles lõikes nimetatud juriidilised isikud.

Eelnõu § 3 sätestab nõuded strateegia ettevalmistamise tegevuskava, strateegia ja strateegia meetme kohta.

Taotluse esitamiseks peab kohalik tegevusrühm olema üldkoosoleku otsusega vastu võtnud strateegia ettevalmistamise tegevuskava (edaspidi *tegevuskava*), kus on toodud strateegia koostamiseks kavandatavad tegevused koos kirjeldustega, kavandatavate tegevuste elluviimise eeldatav ajakava ja selleks ettenähtud eelarve. Tegevuskavas tuuakse välja põhilised tegevused, mis on vajalikud strateegia koostamiseks, sealhulgas üritused, koolitused, seminarid, töötoad, uuringud jms, lisaks seosed teiste asjaomaste valdkondlike ja piirkondlike strateegiatega. Kirjelduses tuuakse välja tegevuse peamine eesmärk, soovitud tulemused ning kuidas need aitavad kaasa strateegia koostamisele. Tegevustele lisatakse eeldatav võimalikult täpne ajakava. Pikema perioodi jooksul elluviidavate tegevuste (näiteks ideekorje, strateegia kirjutamine) puhul võib ajakava välja tuua kvartali täpsusega või ajavahemikuna. Strateegia kirjutamise all mõeldakse varem kogutud teavet ja ettepanekute analüüsimist ning nende koondamist strateegiasse.

Tegevuskava võib muuta kuni strateegia väljatöötamiseni. Tegevuskava muudatus võetakse vastu tegevusrühma üldkoosoleku otsusega või juhatuse otsusega. Muudatusest tuleb PRIAt teavitada. Muudatus võib olla näiteks töötubade, koolituste või muude ürituste arvu, eesmärgi muudatus vms.

Kuigi tegu on alles strateegia ettevalmistava toetusega, peab kohalik tegevusrühm oma tegevuspiirkonna kohta välja töötama lõpuks nõuetele vastava tervikliku ja valmis strateegia, milles on arvestatud juba uue ühissätete määruse artikli 31 lõikes 2 ja artikli 32 lõikes 1 sätestatud nõudeid strateegiale, samuti peab strateegia panustama „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ (edaspidi *ÜPP kava*) vähemalt erieesmärgi nr 8 saavutamisse (täpsemalt kirjeldatud allpool) ja ÜPP kavas nimetatud LEADERi eesmärkide saavutamisse, sest uue ühissätete määruse artikli 34 lõike 1 punkti a kohaselt on ettevalmistava toetuse sisuks lisaks strateegia kavandamisele ka selle tulevane rakendamine.

Täpsemalt peab strateegia vastama järgmistele nõuetele:

- 1) strateegia vastab uue ühissätete määruse artikli 31 lõikes 2 ja artikli 32 lõikes 1 sätestatud nõuetele;
- 2) strateegia panustab ÜPP kava erieesmärgi nr 8 „Edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust“ ning ÜPP kavas nimetatud LEADERi eesmärkide saavutamisse (täpsemalt kirjeldatud allpool);
- 3) kui strateegia panustab Euroopa Sotsiaalfondi+ või muu asjakohase fondi eesmärkidesse, peab strateegia sisaldama nimetatud fondi eesmäärke ning see osa tuleb strateegias eraldi kirjeldada – nimelt uue ühissätete määruse artikli 31 lõike 1 kohaselt võib kogukonna juhitud kohalikku arengut toetada ka Euroopa Sotsiaalfondist+ jt selles lõikes nimetatud fondidest. Allpool on välja toodud Euroopa Sotsiaalfondi+ eesmärgid;
- 4) strateegia võtab arvesse kohalikke vajadusi, potentsiaali ning sisaldab innovaatilisi elemente kohalikus kontekstis, võrgustumist ja koostööd;
- 5) strateegia sisaldab tegevuspiirkonna geograafilist ja elanike kirjeldust, sealhulgas nende prognoositavaid trende;

- 6) strateegia sisaldab ülevaadet kogukonna kaasamise protsessist;
- 7) strateegia sisaldab tegevuspiirkonna arenguvajaduste ja potentsiaali analüüsi, sealhulgas tugevuste, nõrkuste, võimaluste ja ohtude (SWOT) ülevaadet;
- 8) strateegia on sidus asjaomaste valdkondlike ja piirkondlike arengukavadega;
- 9) strateegia kirjeldab eesmärgi ja püstitatavaid tulemusi koos sihtväärtustega;
- 10) strateegia sisaldab kavandatavate strateegia meetmete loetelu ja kirjeldust;
- 11) strateegia sisaldab juhtimise, seire ja hindamise korra kirjeldust, mis näitab kohaliku tegevusrühma suutlikkust strateegiat rakendada;
- 12) strateegia sisaldab rahastamiskava, vajaduse korral erinevate asjakohaste fondide kaupa.

Uue ühissätete määruse artikli 31 lõige 2 ja artikli 32 lõige 1 sätestavad nõuded kogukonna juhitud kohalikule arengule (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115⁶ (edaspidi *uus maaelu määrus*) artikli 3 punkti 15 kohaselt nimetatud kui programm LEADER) ja nõuded strateegiale (eelmises lõigus nimetatud strateegia nõuete punktid 1–12, samuti eelnõu § 2 lõikes 11 sätestatud nõuded vastavad ühissätete määruse nõuetele). Nimetatud nõuded on järgmised:

- 1) LEADER on suunatud allpiirkondadele;
- 2) LEADERit juhivad kohalikud tegevusrühmad, kuhu kuuluvad avaliku ja erasektori kohalike sotsiaalmajanduslike huvide esindajad ning mille otsustusprotsessi ei kontrolli vaid üks huvirühm;
- 3) LEADERit viiakse ellu strateegiatega uue ühissätete määruse artikli 32 kohaselt;
- 4) LEADERiga toetatakse võrgustike loomist, juurdepääsetavust, kohalikul tasandil uuenduste rakendamist ja asjakohasel juhul koostööd muude piirkondlike osalejatega;
- 5) kõnealuse strateegiaga on hõlmatud geograafiline piirkond ja elanikkond;
- 6) strateegias on kogukonna kaasamise protsess;
- 7) strateegia piirkonna arenguvajaduste ja -potentsiaali analüüs;
- 8) kõnealuse strateegia eesmärgid, sealhulgas tulemuste mõõdetavad sihtväärtused, ning nendega seoses kavandatavad meetmed;
- 9) strateegias on juhtimise, seire ja hindamise kord, millega näidatakse kohaliku tegevusrühma suutlikkust kõnealust strateegiat rakendada;
- 10) strateegias on rahastamiskava, sealhulgas kõigi asjaomaste fondide ja asjakohasel juhul ka EAFRD ning asjaomaste programmide kavandatud eraldised.

Lisaks peab strateegia panustama uue perioodi LEADERi eesmärkidesse, mis ÜPP kava kohaselt on järgmised:

- üldeesmärk on maapiirkondades atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonna ning aktiivsete ja ühtehoidvate kohalike kogukondade terviklik arendamine LEADERi põhimõtete kaudu;
 - erieesmärgid on
- 1) ettevõtluse arendamine eelkõige uute tasuvate töökohtade või innovaatiliste lahenduste kaudu;
 - 2) kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine;
 - 3) teenuste kättesaadavuse parandamine, sealhulgas kogukonnateenuse arendamise kaudu;
 - 4) keskkonna- ja kliimasõbralikkust, sealhulgas bio- ja ringmajandust propageerivate lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;
 - 5) maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja arukate külade edendamine.

Samuti peab strateegia panustama vähemalt ÜPP kava ühte erieesmärki, milleks on nr 8 „Edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust“, aga lisaks võib strateegia panustada ka mõnda teise ÜPP kavas nimetatud erieesmärki, milleks on nr-d 1–7 ja 9:

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186).

- 1) toetada põllumajandustootja elujõulisust tagavat sissetulekut ja vastupanuvõimet kogu ELis, et tagada toiduga kindlustatus;
- 2) suurendada konkurentsivõimet ja turule orienteeritust, pöörates erilist tähelepanu teadusuuringutele, tehnoloogiale ja digiüleminekule;
- 3) parandada põllumajandustootjate positsiooni väärtusahelas;
- 4) panustada kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse ning säästvasse energiasse;
- 5) edendada säästvat arengut ja selliste loodusvarade tõhusat majandamist nagu vesi, muld ja õhk;
- 6) panustada elurikkuse kaitseks, edendada ökosüsteemi teenuseid ning säilitada elupaiku ja maastikke;
- 7) olla atraktiivne noorte põllumajandustootjate jaoks ja soodustada ettevõtluse arengut maapiirkondades;
- 8) parandada ELi põllumajanduse reageerimist ühiskonna nõudlusele toidu ja tervise osas, sealhulgas säästval moel toodetud ohutu ja toitev toit, toidu raiskamine, loomade heaolu.

Kui strateegia panustab Euroopa Sotsiaalfondi+ eesmärkidesse, peab strateegia sisaldama selle fondi üld- ja erieesmärke, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1057⁷ artiklites 3 ja 4. Üldiselt on Euroopa Sotsiaalfondi+ eesmärgid järgmised:

- 1) parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust;
- 2) ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele;
- 3) parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet, ning see peab omakorda sisaldama asjakohaseid eesmärke: pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine; inimväärikuse tagamine ning vaesuse leevendamine ja sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

Esitatav strateegia peab olema üldkoosolekul kinnitatud ning koostatud ajavahemikuks, mis kestab vähemalt strateegia esitamise päevast kuni 31. detsembrini 2027 (strateegia rakendamise ajavahemik). Strateegia võib katta ka pikemat perioodi, kuid seejuures on oluline, et strateegia vastaks kõigile nõuetele.

Samuti on sätestatud nõuded strateegias sisalduva strateegia elluviimise kava meetme kohta. Nimelt koosneb strateegia elluviimise kava strateegia meetmetest ning ka need peavad vastama uue ühissätete määruse või uue maaelu määruse toetuste kohta sätestatud nõuetele (olenevalt sellest, milline meede tehakse) ning samuti riigiabi reeglitest tulenevatele nõuetele. Strateegia meetmed peavad samuti järgima vähemalt ÜPP kava erieesmärki nr 8 ja ÜPP kavas nimetatud LEADERi eesmärke.

Strateegia meetmed peavad koosnema järgmistest osadest:

- 1) strateegia meetme nimetus;
- 2) strateegia meetme rakendamise vajaduse lühikirjeldus;
- 3) strateegia meetme eesmärk – arvestada tuleb, et strateegia meede peab aitama kaasa LEADERi üldseemärgi ja erieesmärkide, samuti vähemalt eespool nimetatud ÜPP kava erieemärgi nr 8 saavutamisele;
- 4) toetatavad tegevused;
- 5) strateegia meetme sihtrühm – siin tuleb välja tuua, kes võivad olla taotlejateks, kuid arvestada tuleb, et taotlejateks saavad olla vaid tegevuspiirkonnas tegutsevad ettevõtjad jt;
- 6) kohaliku tegevusrühma nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale – taotluse võib esitada kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkonnas tegutsev ettevõtja, sihtasutus,

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013 (ELT L 231, 30.6.2021, lk 21–59).

mittetulundusühing, seltsing jt. Siin võib kohalik tegevusrühm kirjeldada täpsemaid nõudeid projektitoetuse taotlejale. Näiteks võib kohalik tegevusrühm pidada vajalikuks seada täpsemaid tingimusi selle kohta, millist ettevõtjat loetakse tegevuspiirkonnas tegutsevaks ettevõtjaks, tehes seda punktis 7 nimetatud hindamiskriteeriumi abil;

7) LEADER-projektitoetuse taotluste hindamiskriteeriumid – rahastatavate projektide hindamiskriteeriumite juures tuleb arvestada, et kriteeriumid peavad tagama selle, et tegevused valitakse välja vastavalt nende panusele strateegiate eesmärkide ja sihtväärtuste täitmisesse uue ühissätete määruse artikli 32 lõike 1 punkti d kohaselt;

8) toetuse maksimaalne suurus ja määr strateegia meetme rakendamise korral – ÜPP kavas kehtestatud maksimaalne toetusmäär ja toetussumma ei ole kohalikule tegevusrühmale siduv, mis tähendab, et tal on õigus toetuse määra vähendada, seevastu kõrgema määra rakendamine ei ole lubatud;

9) strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused – kohalik tegevusrühm valib ise strateegia meetme näitajad. Strateegia meetme näitaja põhjal hinnatakse eesmärkide saavutamist. Uue maaelu määruse artikli 7 kohaselt jagunevad näitajad väljund-, tulemus-, mõju- ja kontekstinäitajateks. LEADERi puhul on nimetatud määruse I lisa kohaselt otseseks väljundnäitajaks toetatud kohaliku arengu strateegiate (LEADER) või ettevalmistavate meetmete arv ning mõjunäitajateks maapiirkondade töökohtadesse panustamine: tööhõivemäära muutumine maapiirkondades, sealhulgas sooline jaotus; maapiirkondade majanduskasvu panustamine: sisemajanduse koguprodukti (SKP) elaniku kohta muutumine maapiirkondades; õiglasem ÜPP: ÜPP toetuse jaotamine ning kaasatuse edendamine maapiirkondades: vaesusindeksi muutumine maapiirkondades. Kui strateegia meetmele sobivad tulemusnäitajad on nimetatud uue maaelu määruse I lisas, valitakse vähemalt üks tulemusnäitaja nende seast. Näiteks on nimetatud määruse I lisa kohaselt LEADERi puhul üheks tulemusnäitajaks kohaliku arengu strateegiatega hõlmatud maaelanikkonna osakaal. Toodud näitajate ja sihtväärtuste puhul peab selguma ka see, kuidas aitavad meetmed riigi tasandil seatud näitajaid ja sihtväärtusi saavutada.

Kui strateegia meede on suunatud ainult Euroopa Sotsiaalfondi+ või muu asjakohase fondi eesmärkide panustamisse, koosneb strateegia meede lõike 6 punktides 1–5 ja 7 nimetatud osadest. Sellisel juhul sätestatakse nõuded projektitoetuse taotlejale ja toetuse saajale, strateegia meetme näitajad ja sihtväärtused ning toetuse maksimaalne suurus vastava valdkonna õigusaktis, mitte strateegia meetmes.

Eelnõu § 4 lõige 1 sätestab, milliste tegevuste kohta võib § 3 lõikes 3 nimetatud nõuetele vastava strateegia ettevalmistamiseks toetust taotleda.

Sellisteks tegevusteks on tegevuspiirkonna sidusrühma võimestamine (oskuste täiendamine praktilise kogemuse kaudu) ja koolitamine; tegevuspiirkonda käsitleva uuringu tellimine; eksperdi või sidusrühmaga konsultatsiooni pidamine. Sidusrühmana käsitletakse kohalikke sotsiaalpartnereid ning tegevuspiirkonnas elavaid ja tegutsevaid kindlalt piiritlemata erinevaid sihtrühme: noored-vanad, mehed-naised, ettevõtjad-mittetulundusühingud jne. Lisaks on toetatav tegevus ka kohaliku tegevusrühma enda toimimisega ehk ülalpidamisega seotud tegevus (tegevus- ja personalikulud).

Lõige 2 sätestab, et kohalik tegevusrühm on hankija riigihangete seaduse § 5 tähenduses ning peab hanke korraldamisel järgima riigihangete seadust, kui ta rakendab kohaliku arengu strateegiat määruse nr 11 alusel. Nimelt on tema puhul täidetud riigihangete seaduse § 2 lõike 2 punktis 5 nõutud kaks tingimust, mis peavad esinema ühel ajal, selleks et olla hankija: avalikes huvides ülesande täitmine, st rakendab strateegiat ning hindab projektitoetuse taotlusi määruse nr 11 alusel, ning teda rahastatakse avalikest vahenditest. Kui aga taotlema tuleb selline kohalik tegevusrühm, kes ei rakenda strateegiat määruse nr 11 alusel, siis ei ole tegu hankijaga, sest tema ei täida avalikku ülesannet, st ei rakenda strateegiat ega hinda projekte ning seda ei tee ta ka veel selle toetuse raames. Küll aga tuleb sellisel juhul vaadata, ega selline kohalik tegevusrühm ei ole

asutatud eesmärgiga täita põhi- või kõrvaltegevusena ülesannet avalikes huvides mõnes muus valdkonnas.

Lõike 3 kohaselt ei või tegevuste elluviimist alustada varem ja tegevuste elluviimist tõendavad dokumendid ei või olla väljastatud varem kui taotluse esitamise päevale järgneval päeval.

Eelnõu § 5 sätestab toetuse suuruse arvutamise alused ja toetuse andmise vormi.

Konkreetne toetuse summa suurus iga kohaliku tegevusrühma kohta oleneb tema strateegias oleva tegevuspiirkonna territoriaalsetest näitajatest ning esitatud taotluste hulgast (toetuseks on kokku kavandatud 1 800 000 eurot). Eelnõu koostamise hetkeseisuga on kohalikke tegevusrühmi 26.

Toetuse suuruse väljatöötamiseks analüüsis Maaeluministerium arengukava meetme 19 „Toetus LEADERi kohalikule arengule“ allmeetme 19.1 „Kohaliku arengu strateegia ettevalmistamine“ esimese taotlusvooru tegevusi ja kulutusi, mil koostati strateegiad perioodiks 2014–2020. Nimetatud allmeetme 19.1 kohta on Maaeluministerium koostanud rakendusanalüüsi⁸. Rakendusanalüüsist nähtuvad reaalselt elluviidud tegevused, millest on järeldatav, et kohalike tegevusrühmade strateegia ettevalmistamise tegevused on suuresti ühesugused ning tegevuste maht sõltub eelkõige tegevusrühma suuruselt. Rakendusanalüüsist selgub, et ühe olulise osa kohalike tegevusrühmade kulust moodustas tööjõukulu (u 55% kogukuludest), mis on seotud strateegia ettevalmistamise tegevuse koordineerimisega. Seetõttu on põhjendatud ühesuguse nn baasmakse rakendamine kõigile kohalikele tegevusrühmadele tagamaks, et neil on suutlikkus juhtida strateegia koostamist. Teisalt on vajalik tagada minimaalsed võimalused strateegiate ettevalmistamiseks kõigile nõuetele vastavatele kohalikele tegevusrühmadele. Näiteks saared, kus elanike arv on alla 10 000, või piirkonnad, mis on kultuurilis-etniliselt väga erinevad, peavad olema suutelised täitma toetuse eesmäärke. Seetõttu moodustab toetuse esimene osa 34 500 eurot iga kohaliku tegevusrühma kohta.

Toetuse teine osa on võrdelises sõltuvuses kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkonna elanike arvust. Tegevuspiirkonna elanike arvust sõltuvad kogukonna kaasamisega seotud kulud. Suurema elanike arvuga kohalikud tegevusrühmad peavad kogukonna maksimaalseks kaasamiseks korraldama rohkemal määral või suuremaid infopäevi ning muid kaasamisüritusi. Kohaliku tegevusrühma liikmete arv on otseses seoses tegevuspiirkonna elanike arvuga ning rohkemate poolte kaasamine nõuab lisaressurssi.

Seetõttu jaguneb teine osa toetusest järgmiselt:

- 1) alla 16 000 elanikuga tegevuspiirkonna puhul on kohaliku tegevusrühma toetuse suurus 11 000 eurot;
- 2) 16 000 – 32 000 elanikuga tegevuspiirkonna puhul on kohaliku tegevusrühma toetuse suurus 18 000 eurot;
- 3) 32 000 – 40 000 elanikuga tegevuspiirkonna puhul on kohaliku tegevusrühma toetuse suurus 25 000 eurot;
- 4) üle 40 000 elanikuga tegevuspiirkonna puhul on kohaliku tegevusrühma toetuse suurus 35 000 eurot.

Toetuse kolmas osa on võrdelises sõltuvuses tegevuspiirkonna pindala suuruselt. Tegevuspiirkonna pindala suuruselt olenevad ka kogukonna kaasamisega seotud kulud, näiteks erinevate kaasamisürituste arv, tehtavate uuringute maht jms. Kirjeldatud meetodika tagab kõikidele kohalikele tegevusrühmadele n-ö baasosa ning arvestab konkreetse tegevuspiirkonna vajadusi, võttes arvesse elanike arvu ja pindala suurust (territoriaalsed näitajad).

⁸ Kättesaadav aadressil <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/uuringud/2017/uuring-2017-mak-2014-meede-19-1-taotlusvoor-2014.pdf>.

Seetõttu jaguneb kolmas osa toetusest järgmiselt:

- 1) alla 1000 ruutkilomeetri suuruse tegevuspiirkonnaga kohaliku tegevusrühma toetuse suurus on 5000 eurot;
- 2) 1000–1500 ruutkilomeetri suuruse tegevuspiirkonnaga kohaliku tegevusrühma toetus on 10 000 eurot;
- 3) 1500–2000 ruutkilomeetri suuruse tegevuspiirkonnaga kohaliku tegevusrühma toetus on 18 000 eurot;
- 4) 2000–2500 ruutkilomeetri suuruse tegevuspiirkonnaga kohaliku tegevusrühma toetus on 23 000 eurot;
- 5) üle 2500 ruutkilomeetri suuruse tegevuspiirkonnaga kohaliku tegevusrühma toetus on 35 000 eurot.

Toetust antakse ühissätete määruse artikli 67 lõike 1 punkti c kohaselt kindlasummalise maksena. Kindlasummalise makse (ingl *lump sum*) puhul on tegemist lihtsustatud kuluvõimalusega, mille rakendamise kohta on Euroopa Komisjon välja töötanud ka käsiraamatu⁹. Käsiraamatu alapeatükis 1.2.2 tuuakse välja lihtsustatud kuluvõimaluste peamise kasutamise eelisena just asjaolu, et nende puhul arvutatakse rahastamiskõlblikud kulud vastavalt varem määratud meetodile, mis põhineb väljunditel, tulemustel või teatavatel muudel kuludel. Kaasrahastatud kulutuse iga eurot pole seega enam vaja tõendava dokumendiga seostada ning seetõttu ei ole kohalikul tegevusrühmal vajalik esitada tõendeid kulude abikõlblikkuse kohta, kuna nende abikõlblikkus on kindlasummalise makse puhul tõendatud juba varem. Kohalikule tegevusrühmale jääb siiski kohustus esitada PRIAle kõik vajalikud andmed ja dokumendid, mis on nimetatud § 10 lõikes 1. Lihtsustatud kulumeetodi kasutamise peamine eesmärk on lihtsustada meetme rakendamist nii kohalikele tegevusrühmadele kui ka PRIAle.

Eelnõu §-s 6 käsitletakse taotluse esitamist ja taotluse esitamise tähtaega. Toetuse taotluse esitamise tähtaja kuulutab välja PRIA, avaldades taotluse esitamise tähtaja väljaandes Ametlikud Teadaanded ja PRIA veebilehel. Toetuse saamiseks esitab kohalik tegevusrühm, kes vastab §-s 2 sätestatud nõuetele ja kelle tegevuskava vastab § 3 lõikes 1 sätestatud nõuetele, avalduse ning selles esitatud andmeid tõendavad dokumendid (edaspidi koos *taotlus*) PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PRIAle. Iga kohalik tegevusrühm võib esitada ühe taotluse, mis võib sisaldada rohkem kui üht tegevust.

Eelnõu §-s 7 on sätestatud, millised andmed ja dokumendid tuleb toetuse taotlemiseks PRIAle esitada. Avalduses esitab kohaliku tegevusrühm järgmised andmed:

- 1) haldusmenetluse seaduse § 14 lõike 3 punktides 1–4 nimetatud andmed, mille kohaselt peab kirjalik taotlus sisaldama esitaja nime, taotluse selgelt sõnastatud sisu, taotluse esitamise kuupäeva ja taotleja allkirja, haldusakti või muu dokumendi kättetoimetamise soovivat viisi ning selleks vajalikke kontaktandmeid;
- 2) mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri kood ning kohaliku tegevusrühma esindaja isikukood;
- 3) tähtajaliselt asutatud kohaliku tegevusrühma puhul tema asutamise tähtaeg;
- 4) kohaliku tegevusrühma veebilehe aadress;
- 5) kohaliku omavalitsuse üksuste kaupa tegevuspiirkonna elanike arv ja pindala;
- 6) teave ja põhjendus selle kohta, kui kohaliku tegevusrühma liikmeks olev kohaliku omavalitsuse üksus kuulub samal ajal veel mõnesse teise kohalikku tegevusrühma;
- 7) teave selle kohta, kui kohaliku omavalitsuse üksuse territoorium kattub tegevuspiirkonnaga tervikuna või osaliselt, ning osalise kattumise korral tegevuspiirkonda jäävate asustusüksuste (linnad, külad, alevikud, alevid) loetelu;
- 8) kui tegevuspiirkonna elanike arv on alla 10 000 või üle 150 000, siis põhjendus erisuse kohta;
- 9) taotletav toetuse summa.

⁹ Kättesaadav aadressil https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/thefunds/fin_inst/pdf/simpl_cost_et.pdf.

Lisaks esitab kohalik tegevusrühm PRIA-le koos avaldusega järgmised dokumendid:

- 1) paragrahvi 3 lõikes 1 sätestatud tegevuskava ja kohaliku tegevusrühma üldkoosoleku otsus tegevuskava vastuvõtmise kohta. Tegevuskavas esitatakse kokkuvõtlik ülevaade strateegia ettevalmistamisest, kirjeldatakse tegevuspiirkonna majanduslikku, kultuurilist, sotsiaalset ja geograafilist ühtsust, samuti kohaliku tegevusrühma majanduslikku elujõulisust ja kavandavate tegevuste jätkusuutlikkust, kohaliku tegevusrühma struktuuri ja organisatsiooni haldamist ning erinevate huvirühmade kaasamise protsessi strateegia ettevalmistamise raames;
- 2) paragrahvi 2 lõikes 2 sätestatud teavitust, millelt on näha väljaande nimi, ilmumise kuupäev ja sisu, mida teavitust käsitleb;
- 3) kohaliku tegevusrühma liikmete nimekiri taotluse esitamise päevale eelnenud päeva seisuga, milles on muu hulgas välja toodud, millist huvirühma liige esindab. Liikmete nimekirjast peab nähtuma liikme nimi, registrikood, millist sektorit liige esindab, kohaliku omavalitsuse üksus, kelle territooriumil liige tegutseb, liikme esindaja nimi ning liikme EMTAKi kood.

Esitatud andmete ja dokumentide põhjal kontrollib PRIA taotluse nõuetele vastavust.

Eelnõu § 8 sätestab taotluse vastuvõtmise ning kohaliku tegevusrühma ja taotluse nõuetele vastavuse kontrollimise. PRIA kontrollib taotluse vastuvõtmisel nõutavate dokumentide olemasolu ja taotluse tähtaegset esitamist. Nõutavad dokumendid on nimetatud §-s 7. Kui taotluses esinevad puudused, määrab PRIA tähtaja nende kõrvaldamiseks.

Eelnõu § 9 sätestab toetuse taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise.

Kui kohalik tegevusrühm, taotlus ja toetatav tegevus vastavad nõuetele, rahuldatakse kõik nõuetele vastavad taotlused toetusteks ettenähtud vahendite piires ELÜPSi § 79 lõike 2 alusel. See tähendab seda, et selle toetuse puhul ei ole ette nähtud taotluste hindamist, mistõttu rahuldatakse kõik nõuetele vastavad taotlused toetusteks ettenähtud vahendite piires. Taotlus vastab nõuetele, kui kohalik tegevusrühm, taotlus ja toetatav tegevus vastavad ELi õigusaktides, ELÜPSis, arengukavas ja määruses sätestatud nõuetele.

Kui taotluse nõuetele vastavuse kontrollimise käigus tehakse kindlaks, et kohalik tegevusrühm, taotlus või toetatav tegevus ei vasta toetuse saamiseks esitatud nõuetele, teeb PRIA ELÜPSi § 79 lõike 4 alusel taotluse rahuldamata jätmise otsuse. PRIA teeb taotluse rahuldamata jätmise otsuse lisaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013¹⁰ artikli 59 lõikes 7 ja artiklis 60 ning sama määruse alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud alustel, kui:

- 1) kohalik tegevusrühm, taotlus või toetatav tegevus ei vasta vähemalt ühele nõudele, mis on esitatud kohaliku tegevusrühmale, taotlusele või toetatavale tegevusele, kui ELi õigusaktidest ei tulene teisiti või
- 2) taotluses on esitatud valeandmeid või kohalik tegevusrühm mõjutab taotluse menetlemist pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil.

PRIA teeb taotluse rahuldamise otsuse või taotluse rahuldamata jätmise otsuse kuni 90 tööpäeva jooksul arvates taotluste vastuvõtu tähtpäevast ehk toetuse taotlusvooru lõppemise kuupäevast. Haldusmenetluse seaduse § 5 lõike 4 kohaselt teeb PRIA otsuse viivitusega, kui kohalik tegevusrühm, taotlus ja toetatav tegevus vastavad toetuse saamiseks esitatud nõuetele.

Eelnõu § 10 sätestab kohustused kohalikust tegevusrühmast toetuse saajale.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549–607).

Lõike 1 kohaselt võtab kohalik tegevusrühm toetuse saamisega järgmised kohustused:

- 1) korraldada avalik üritus tegevuspiirkonnas strateegia koostamise alustamise kohta selleks, et teavitada tegevuspiirkonna elanikke peagi avanevast võimalusest oma piirkonna arengut suunata ja seeläbi poliitikat kujundada;
- 2) teavitada avalikkust strateegia koostamisega seotud igast üritusest enne nende toimumist mõistliku aja jooksul oma veebilehel;
- 3) esitada strateegia kavand koos tegevuskava täitmise ülevaatega PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PRIAle hiljemalt 31. oktoobriks 2022. Strateegia kavandis on toodud vähemalt ülevaade tegevuspiirkonnast ja strateegia esmane sisukord, samuti võib seal olla see osa, mis kavandi esitamise hetkeks valmis on. Strateegia kavand on aluseks strateegia koostamisele. Tegevuskava täitmise ülevaates tuleb kirjeldada tegevuskava senist rakendamist;
- 4) esitada § 3 lõikes 3 sätestatud nõuetele vastavalt väljatöötatud strateegia PRIA e-teenuse keskkonna kaudu PRIAle hiljemalt 31. märtsiks 2023 koos kohaliku tegevusrühma üldkoosoleku otsusega strateegia vastuvõtmise kohta;
- 5) avalikustada strateegia koostamisega seotud üldkoosoleku, juhatuse või muu organi koosoleku protokollid oma veebilehel.

Kohalikul tegevusrühmal ei tohi endiselt olla kuni PRIA poolt viimase toetusosa maksmiseni riikliku maksu võlga või tema riikliku maksu võla tasumine on ajatatud ning maksuvõla tasumise ajatamise korral on maksuvõlg, mille tasumise tähtaeg on möödunud, tasutud ettenähtud summas ning samuti ei tohi endiselt kohaliku tegevusrühma suhtes olla algatatud likvideerimismenetlust ega pankrotiseaduse kohaselt nimetatud ajutist pankrotihaldurit või kohtuotsusega välja kuulutatud pankrotti.

Lisaks eelnimetatud kohustustele võtab kohalik tegevusrühm järgmised kohustused:

- 1) viia ellu §-s 3 nimetatud tegevused ja vastata §-s 2 sätestatud nõuetele. See tähendab seda, et kohalikust tegevusrühmast toetuse saaja on välja töötanud nõuetele vastava tegevuskava, strateegia ja strateegia meetmed ning peab vastama kohalikele tegevusrühmale esitatavatele nõuetele;
- 2) tagada toetuse maksmise aluseks olevate dokumentide nõuetekohasuse;
- 3) võimaldada teostada toetuse sihipärase ja tähtaegse kasutamise üle järelevalvet ja teha muid toetuse saamisega seotud kontrolle ning osutada selleks igakülgset abi, sealhulgas võimaldada viibida kohaliku tegevusrühma kinnisasjal, ehitises ja ruumis ning läbi vaadata dokumente ja toetuse abil soetatud vara kohapeal. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 artikli 59 lõike 7 kohaselt lükatakse toetuse või maksetaotlus tagasi, kui toetuse saaja või tema esindaja takistab kohapealse kontrolli tegemist, välja arvatud vääramatu jõu või erandlike asjaolude korral;
- 4) esitada järelevalve teostamiseks või muu kontrolli tegemiseks vajalikud andmed ja dokumendid määratud tähtaja jooksul;
- 5) eristada selgelt oma raamatupidamises toetuse kasutamisega seotud kulud;
- 6) säilitada toetusega seotud dokumente vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa maksmisest. Nõude eesmärk on tagada võetud kohustuste üle järelevalve teostamine;
- 7) teavitada avalikkust, et tegevus viiakse ellu Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) toetuse abil ning tähistada tegevus selle toimumise kohas ELi embleemi ja LEADERi logoga. Kohustus tuleb komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 808/2014¹¹ III lisast;
- 8) esitada toetuse kasutamisega seotud seireks vajalikku teavet. Nii ühissätete määruse artikli 34 lõike 3 punkti g kui ka uue ühissätete määruse artikli 33 lõike 2 punkti e kohaselt on kohaliku tegevusrühma üheks ülesandeks seire tegemine.

Eelnõu § 11 sätestab, kuidas toimub toetuse maksmine ja sellest keeldumine.

¹¹ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 808/2014, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 (Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) rakenduseeskirjad (ELT L 227, 31.07.2014, lk 18–68).

Toetus makstakse kahes osas kindlasummalise maksena, millest esimene osa moodustab 50% taotluse rahuldamise otsuses määratud toetuse suuruselt. PRIA teeb toetuse esimese osa maksmise otsuse ja kannab toetusraha esimese osa kohaliku tegevusrühma arvelduskontole kümne tööpäeva jooksul arvates taotluse rahuldamise otsuse tegemisest. PRIA teeb toetuse teise osa toetuse maksmise otsuse ja kannab toetusraha teise osa kohaliku tegevusrühma arvelduskontole 20 tööpäeva jooksul arvates § 10 lõike 1 punktis 3 nimetatud strateegia kavandi ning tegevuskava täitmise ülevaate saamisest.

Kui kohalik tegevusrühm ei esita nõuetekohaselt väljatöötatud strateegiat koos kohaliku tegevusrühma üldkoosoleku otsusega strateegia vastuvõtmise kohta PRIA-le hiljemalt 31. märtsiks 2023, siis on ta kohustatud saadud toetusraha PRIA nõudmisel tagasi maksuma. ELÜPSi § 11 lõikes 1 on sätestatud, et kui pärast toetuse väljamaksmist selgub, et toetusraha on eeskirja eiramise või hooletuse tõttu makstud alusetult, sealhulgas kui seda ei ole kasutatud sihipäraselt, nõutakse toetusraha toetuse saajalt, sealhulgas valikumenetluse korras valitud toetuse saajalt, osaliselt või täielikult tagasi ühissätete määruse ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 ning teistes ELi asjakohastes määrustes sätestatud alustel ja tähtaegadel.

PRIA teeb toetuse maksmisest keeldumise otsuse ELÜPSi § 81 lõikes 3 sätestatud juhtudel 25 tööpäeva jooksul arvates toetuse maksmisest keeldumise aluseks olevast asjaolust teadasaamisest. PRIA teeb toetuse maksmisest keeldumise otsuse, kui pärast taotluse rahuldamist, kuid enne toetuse maksmist tehakse kindlaks taotluse rahuldamata jätmise alused (§ 9) või kui kohalik tegevusrühm ei ole täitnud toetuse saaja kohustusi (§ 10).

Toetuse maksmisest keeldumise otsuse korral tunnistab PRIA taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks. ELÜPSi § 80 lõike 2 kohaselt tunnistatakse taotluse rahuldamise otsus täielikult kehtetuks, kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

- 1) ilmneb asjaolu, mille puhul taotlust ei oleks rahuldatud;
- 2) toetuse saaja ei ole tegevust ettenähtud tähtaja jooksul ellu viinud;
- 3) tegevust ei ole võimalik tegevuse elluviimise tähtaja jooksul ellu viia;
- 4) toetuse saaja ei täida ELi õigusaktides või ELÜPSis või selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud kohustusi;
- 5) toetuse saaja esitab avalduse taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamiseks.

Eelnõu § 12 sätestab dokumentide säilitamise korra, mille kohaselt määruse alusel esitatud dokumente kohalikele tegevusrühmale ei tagastata ning PRIA säilitab dokumente vähemalt kuni 31. detsembrini 2032.

Eelnõu 5. peatükiga kehtestatakse rakendussäte, sest määrus kehtestatakse kooskõlas praeguse programmiperioodi 2014–2020 õigusaktidega, kus kasutatakse terminit „kohalik tegevusgrupp“. Seega sätestatakse, et kohalik tegevusgrupp, kes rakendab kohaliku arengu strateegiat määruse nr 11 alusel, loetakse selles määruses kohalikuks tegevusrühmaks (täpsem põhjendus eelnõu § 2 lõike 1 selgituse juures).

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021 2021, lk 159–706), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2020/2220, millega kehtestatakse teatavad üleminekusätted Euroopa Maaelu Arengu

Põllumajandusfondi (EAFRD), Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) toetuse kohta 2021. ja 2022. aastal ning muudetakse määrusi (EL) nr 1305/2013, (EL) nr 1306/2013 ning (EL) nr 1307/2013 seoses 2021. ja 2022. aastal eraldatavate vahendite ja nende määruste kohaldamisega ning määrust (EL) nr 1308/2013 seoses 2021. ja 2022. aastal eraldatavate vahendite ja sellise toetuse jaotamisega (ELT L 437, 28.12.2020, lk 1–29), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320–469).

Eelnõus nimetatud ELi õigusaktid on kättesaadavad Euroopa Liidu Teataja veebilehel <https://eur-lex.europa.eu>.

4. Määruse mõjud

Eelnõuga võimaldatakse kohalikel tegevusrühmadel taotleda toetust ELi ühise põllumajanduspoliitika uue programmiperioodi 2023–2027 strateegiate ettevalmistamiseks. Seega on eelnõul soodustav mõju, sest toetus aitab uueks perioodiks strateegiad ette valmistada, mis loob omakorda võimaluse uue perioodi strateegiate rakendamiseks võimalikult varsti, mille kaudu avaneb konkreetse tegevuspiirkonna ettevõtjatel, mittetulundusühingutel jt võimalus LEADER-projektitoetusi taotleda ja luua seeläbi paremad võimalused majandusraskustega toimetulemiseks, uute töökohtade loomiseks jne.

Eelnõu suurendab elanike võimalust osaleda ühiskonnaelus ja seda mõjutada ning kohaliku tasandi positsiooni ja osalust kohaliku arengu kavandamises ja poliitika kujundamises. Eelnõuga mõjutatakse elanike ühiskondlikku aktiivsust eelkõige vabatahtliku tegevuse kaudu, kuna strateegiate koostamise protsessi on oodatud osalema kõik huvitatud pooled – avalik, era- ja vabariiklik sektor –, kes soovivad kaasa rääkida oma piirkonna arengu strateegilises planeerimises.

Kohalikest tegevusrühmast toetuse saajal on väike halduskoormus, sest toetust antakse kindlasummalise makse vormis ning seega ei ole ta kohustatud esitama dokumente kulude abikõlblikkuse tõendamiseks. Siiski jääb kohalikele tegevusrühmale ka edaspidi kohustus esitada toetuse kasutamise kohta PRIAle kõik vajalikud andmed ja dokumendid, mis on määruses nõutud, et tõendada nõuetekohase strateegia väljatöötamist. Lihtsustatud kulumeetodi kasutamise peamine eesmärk on meetme rakendamise lihtsustamine nii kohalikele tegevusrühmadele kui ka PRIAle.

Eelnõu ettevalmistamise seisuga on Eestis 26 kohalikku tegevusrühma ning senini on olnud nende tegevuspiirkonnaga hõlmatud 99% maapiirkonnast.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Kohalikele tegevusrühmadele on strateegiate ettevalmistamise toetamiseks ette nähtud kokku 1,8 miljonit eurot, millest 80% on EAFRD osa ja 20% Eesti riigieelarve osa. PRIAle kaasnevad menetluskulud, mis on eelarves planeeritud.

Eelnõuga ei kaasne tulusid riigieelarvesse.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Siseministeeriumile, Keskkonnaministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile.

Eelnõu on välja töötatud koostöös kohalike tegevusrühmadega ja PRIAga ning esitatakse neile e-posti teel arvamuse andmiseks ning lisaks MTÜle Eesti Leader Liit.